

Чайактуальніше

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

14 квітня 2010 року відбулися Загальні збори членів Академії. У їх роботі взяли участь Г.М. Калетник — голова Комітету з питань аграрної політики і земельних відносин Верховної Ради України, М.В. Присяжнюк — міністр аграрної політики України, С.І. Мельник — заступник міністра аграрної політики України, В.А. Сташук — голова Держводгоспу України, В.М. Горжесєв — в.о. голови Держкомветмедицини України, Ю.М. Карасик — почесний член УААН, голова Ради Аграрного союзу України, Посол Республіки Сербія Душан Лазич, іноземні члени УААН із Сербії та Польщі, представники НАН України та галузевих академій України, керівники структурних підрозділів та відповідальні працівники Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Мінагрополітики України та інших галузевих міністерств і відомств, ректори вищих навчальних закладів аграрного профілю.

На Загальних зборах заслухано та обговорено доповіді Президента УААН, академіка УААН Михайла Васильовича Зубця про підсумки діяльності Академії за 2009 р. та завдання на перспективу і першого віце-президента УААН, академіка УААН Віктора Петровича Ситника про фінансове забезпечення та використання коштів у 2009 р. у системі Академії.

Виступив міністр аграрної політики України М.В. Присяжнюк.

В обговоренні доповідей взяли участь академіки УААН: А.А. Лінчевський, С.А. Балуєк, В.М. Єжов, члени-кореспонденти УААН: В.Г. Ткаченко, В.П. Петренкова, почесний член УААН, директор ВАТ «Брацлав» М.К. Михайленко, директор Хмельницького інституту агропромислового виробництва УААН В.Г. Молдован, директор Національного наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова» В.В. Власов.

Загальними зборами Української академії аграрних наук обрано почесними членами УААН: П.В. Іващука, генерального директора Товариства з обмеженою відповідальністю «Науково-виробнича агрофірма «Перлина Поділля», Героя України, заслуженого працівника сільського господарства України, кандидата сільськогосподарських наук, почесного професора Подільської державної аграрно-технічної академії; О.І. Сергієнка, доктора ветеринарних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, виконавчого директора Експериментального господарства Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів і кормових добавок «Любінь Великий».

Іноземними членами УААН обрано: А.В. Корнієнка, головного наукового співробітника, завідувача лабораторії селекції цукрових буряків на фертильній основі Всеросійського науково-дослідного інституту цукрових буряків і цукру ім. А.Л. Мазлумова, доктора сільськогосподарських наук, професора, члена-кореспондента Російської академії сільськогосподарських наук, заслуженого діяча науки Російської Федерації; В.Г. Сичова, директора Всеросійського науково-дослідного інституту агрохімії ім. Д. М. Прянишникова, доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка Російської академії сільськогосподарських наук, провідного вченого у галузі агрохімії та ґрунтознавства.

Загальними зборами УААН затверджено зміни до Статуту Академії.

На Загальних зборах вручено дипломи лауреатів премії Української академії аграрних наук «За видатні досягнення в аграрній науці» 2009 року:

В.В. Кириченку, П.П. Літуну, В.П. Петренкові, В.П. Коломацькій за цикл наукових праць «Селекція польових культур на підвищення адаптивного потенціалу» (висунуто Інститутом рослинництва імені В.Я. Юр'єва УААН);

М.Д. Мельничуку, А.Л. Бойку, І.П. Григорюку, В.О. Дубровіну, М.Й. Заграфовій за цикл наукових праць «Селекційно-генетичні і біотехнологічні основи підвищення продуктивності рослин хмелю (*HUMULUS LUPULUS L.*) в Україні» (висунуто Національним університетом біоресурсів і природокористування України та Київським національним університетом імені Тараса Шевченка);

Л.В. Горбунову, А.С. Саліній, Л.П. Буцацькому за науково-технічну розробку «Кріоконсервування статевих клітин і ембріонів тварин» (висунуто Інститутом тваринництва УААН);

В.М. Власенку, Л.А. Тихонюк, М.В. Рубленку за підручник (для ВНЗ III—IV рівнів акредитації з напрямку ветеринарна медицина) «Оперативна хірургія, анестезіологія і топографічна анатомія» у 2-х томах (висунуто Білоцерківським національним аграрним університетом);

П.Д. Хоружому, Т.П. Хомуцькій, В.П. Хоружому, Є.М. Мацелюк, Д.В. Чарному за наукову роботу «Ресурсозберігаючі технології в системах сільськогосподарського водопостачання» (висунуто Інститутом гідротехніки і меліорації УААН).

На Загальних зборах також було вручено диплом іноземного члена УААН Шкоричу Драгану (Сербія), обрання якого відбулося на попередніх Загальних зборах Академії.

ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК ЗА 2009 РІК ТА ЗАВДАННЯ НА ПЕРСПЕКТИВУ

*Звітна доповідь Президента Академії, академіка УААН М.В. Зубця
на Загальних зборах УААН 14 квітня 2010 р.*

Вищий орган управління Академії — її Загальні збори у 2009 р. скликали двічі: у березні — для розгляду звіту про результати роботи Академії у 2008 р., у грудні — для окреслення завдань аграрної науки з енергетичного забезпечення потреб країни на основі виробництва і ефективного використання енергоносіїв з біосировини. Загальними зборами була обговорена і затверджена «Концепція наукового забезпечення установами УААН розвитку галузей агропромислового комплексу України в 2011—2015 рр.», погоджена з Мінагрополітики України, обрано 5 іноземних і 3 почесних членів Академії.

Відповідно до Статуту Академії між сесійними засіданнями Загальних зборів управління Академією здійснювала її Президія. За звітний період нею було проведено 20 засідань, на яких розглянуто 221 питання щодо координації й організації проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, ефективності впровадження їх результатів у виробництво, результативності роботи наукових установ Академії та їх мережі, а також програми наукового забезпечення агропромислового виробництва Луганської та Хмельницької областей. Крім того, проведено 11 засідань бюро Президії УААН.

Рішенням Президії упорядковано структуру та штатну чисельність підрозділів апарату Президії УААН, створено Управління інтелектуальної власності, маркетингових досліджень та інформаційно-консалтингового забезпечення. Також було прийнято 10 постанов, що регламентують наукову і господарську діяльність установ Академії.

У 2009 р. Академію профінансовано з бюджету на суму 391,2 млн грн, тобто 96,9% до плану асигнувань, недофінансовано 12,7 млн грн. На науково-дослідну діяльність Академії обсяг фінансування з державного бюджету становив 371,2 млн грн, недофінансовано 100 тис. грн. До спеціального фонду Академії надійшло 160 млн грн. У розрахунку на 1 грн фінансування з державного бюджету надходження до спеціального фонду становило 43 коп.

Нині до складу Академії входить 71 наукова установа, з яких 11 — національні наукові центри, 54 інститути, наукова бібліотека, 5 дослідних станцій. Минулого року набули статусу інститутів агропромислового виробництва колишні Рівненська і Хмельницька державні сільськогосподарські дослідні станції.

В установах Академії працює понад 5,5 тис. наукових співробітників, з них 382 доктори і 1973

кандидати наук. У цілому за рік чисельність працюючих зменшилась: загальна — на 255 осіб (на 4,6%); наукових працівників — на 81 особу, в тому числі на 16 докторів і 7 кандидатів наук. І це відбувається в умовах, коли при інститутах Академії функціонує 39 аспірантур, 18 докторантур, де щороку завершують навчання понад 250 аспірантів і до 8-ми докторантів. При інститутах УААН функціонує 27 спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій, де щороку захищають понад 160 кандидатських і 20 докторських дисертацій. Виникають цілком логічні запитання: де ці кадри, для кого ми готуємо науковців вищої кваліфікації? Настав час здійснення серйозної кадрової політики, яка має стати запорукою стабільного розвитку Академії. Не можна жити одним днем, необхідно думати і про майбутнє!

Протягом 2009 р. науково-дослідні установи 8-ми відділень Академії виконували завдання 46-ти науково-технічних програм УААН, здійснюючи фундаментальні та прикладні дослідження з урахуванням завдань «Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» та інших державних і галузевих програм.

Відповідно до звітності у 2009 р. фундаментальні та прикладні дослідження виконано в повному обсязі. Завершено понад 1400 науково-дослідних робіт, у тому числі 778 фундаментальних і 629 прикладних, з яких спрямовано на освоєння виробництвом понад 500 завершених розробок. За минулий рік науковими установами у межах виконання завдань науково-технічних програм було створено і передано на сортовипробування понад 200 нових сортів і гібридів сільськогосподарських рослин, 4 внутрішньопородні типи сільськогосподарських тварин, 185 технологій, 226 методик і методичних рекомендацій; розроблено 79 теоретичних положень і концепцій. За результатами досліджень подано 330 заявок на винаходи. Академією внесено проекти нормативно-законодавчих актів щодо підвищення ефективності діяльності АПК: до Верховної Ради — 26, Кабінету Міністрів — 19, Міністерства аграрної політики — 92, інших міністерств — 28, до інших органів влади — 54.

Найвагомішими результатами фундаментальних і прикладних досліджень, які отримали наукові установи Академії, є такі:

Відділення землеробства, меліорації та агроєкології проводило дослідження за 8-ма науково-технічними програмами.

За НТП «Родючість, охорона і екологія ґрунтів» (керівник — академік УААН С.А. Балюк) розширено наукові основи охорони та раціонального використання зрошуваних земель України і зроблено комплексну характеристику земель зрошуваного фонду країни. Розроблено «Концепцію агрохімічного забезпечення землеробства України до 2015 р.». У ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» із залученням спеціалістів технічного напрямку створено дистанційно керований літальний апарат, який

дає змогу виконувати моніторинг стану сільськогосподарських культур і сільськогосподарських угідь з продуктивністю обстеження 100 га/год.

Істотний внесок у розв'язання проблеми збереження родючості ґрунтів зробили виконавці НТП «Сільськогосподарська мікробіологія» (керівник — член-кореспондент УААН В.В. Волкогон). Ними створено мікробні препарати та технології їх застосування при вирощуванні сільськогосподарських культур. Застосування біопрепаратів сприяє не тільки зростанню коефіцієнта засвоєння рослинами діючої речовини, а й зменшує вимивання агрономічно цінних сполук. Наприклад, вимивання водорозчинних сполук гумусу зменшується на 22—30%.

Учені ННЦ «Інститут землеробства УААН» під керівництвом академіка УААН В.Ф. Сайка встановили, що запровадження системи раціонального поєднання мінімального та частково «нульового» обробітку ґрунту дає змогу заощадити близько 37 кг пального на 1 га посівів і при цьому урожайність сільськогосподарських культур не знижується.

Заслужують на увагу здобутки Інституту сільського господарства Полісся УААН з виконання НТП «Хміль» (керівник — кандидат с.-г. наук В.В. Шаблікін). Завдяки державній підтримці галузі і здобуткам учених хмелярами України у 2009 р. зібрано 1340 т хмелю, при цьому урожайність була у 1,5 раза вищою, ніж у 2008 р.

З огляду на загострення дефіциту водних ресурсів виконавцями НТП «Розвиток меліорованих територій» (керівник — академік УААН П.І. Коваленко) спільно із зацікавленими відомствами розроблено «Державну комплексну програму розвитку водного господарства України на період до 2020 р.», яку схвалено Кабінетом Міністрів України і подано до Верховної Ради для прийняття відповідного закону.

Тривожною є ситуація щодо якості питної води в умовах сільських селітебних територій. Інститутом агроєкології УААН встановлено, що вміст нітратів у воді іноді у 22 рази перевищує значення гранично допустимої концентрації, а хлоридів — у 6 разів. Для запобігання цьому під керівництвом академіка УААН О.І. Фурдичка на прикладі Полтавської області розроблено методичні рекомендації щодо екологічного стану сільських селітебних територій та шляхи його поліпшення.

Позитивно оцінюючи наукові здобутки установ Відділення в цілому, потрібно зазначити, що недостатньо уваги приділяється вченими унікальному досвіду ведення органічного землеробства у Приватному підприємстві «Агроєкологія», яке очолює член цього Відділення — почесний академік УААН С.С. Антоненко.

Відділення рослинництва виконувало завдання 17-ти науково-технічних програм УААН.

З фундаментальних досліджень найвагоміші здобутки мають виконавці НТП «Зернові культури», наприклад, ученими Селекційно-генетичного інституту — Національного центру насінне-

знавства та сортовивчення виявлено лінії пшениці озимої, рекомендовані для використання як донори стійкості до збудників хвороб у селекції на імунитет. Ученими Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва УААН встановлено закономірності успадкування стійкості кукурудзи до фузаріозної стеблової гнилі та розроблено аналітичну модель генотипу кукурудзи, стійкого до збудника цієї хвороби. Створено перспективний генетичний матеріал білозерних сортів пшениці для кондитерського використання, тритикале для виробництва біоетанолу, чорнозерної пшениці та голозерного ячменю.

Потенціал переданих у звітному році на державне сортовипробування сортів становить: пшениці озимої — 90—100 ц/га, кукурудзи — 80—140, ячменю ярого — 70—80, гороху — 50—60 ц/га. У Селекційно-генетичному інституті — Національному центрі насіннєзнавства та сортовивчення створено нові сорти пшениці: Ліра одеська та Вихованка одеська (автор — академік УААН М.А. Литвиненко), які є комплексно-імунними, стійкими до хвороб і шкідників, можуть вирощуватись без застосування фунгіцидів, а показники якості їхнього зерна відповідають вимогам до сильних пшениць тощо.

Учені Академії приділяють значну увагу селекції озимої пшениці на підвищену зимостійкість. Наприклад, створений Інститутом рослинництва імені В.Я. Юр'єва УААН сорт пшениці Калита (автори — кандидати с.-г. наук В.Г. Матвієць і В.М. Кірянов) зберіг життєздатність рослин в умовах цього року на 92—98%, тоді як сорти західно-європейської селекції загинули на 40—60%.

Для вирощування пшениці озимої в умовах зрошення Інститут землеробства південного регіону УААН створив ряд цінних форм, а Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла УААН, ННЦ «Інститут землеробства УААН» та Інститут цукрових буряків УААН — для умов Полісся і Лісостепу.

Зростання рівня врожайності сільськогосподарських культур, адаптованих до зональних ґрунтово-кліматичних умов, та найповніше використання агробіологічного потенціалу територій має базуватись на науково обґрунтованих прогнозах щодо можливих наслідків кліматичних змін, урахуванні законів природної циклічності, забезпечення яких можливе завдяки комплексності проведення досліджень не лише установами нашої Академії, а й Національної академії наук України.

Заслужують на увагу здобутки виконавців НТП «Олійні культури», які створили нові гібриди соняшника з видозміненим умістом жирних кислот, зокрема з підвищеним умістом олеїнової, пальмітинової та стеаринової кислот. Так, у створеному під керівництвом академіка УААН В.В. Кириченка гібриді соняшника Ореол уміст олеїнової кислоти в олії збільшено до 85,2%, тоді як традиційний її уміст не перевищує 60%. В Івано-Франківському інституті агропромислового виробництва УААН створено нові сорти ріпаку на

продовольчі цілі з умістом ерукової кислоти до 0,2%.

У межах НТП «Цукрові буряки і малопоширені технічні культури» (керівник — академік УААН М.В. Роїк) на державне сортовипробування передано 10 нових гібридів цукрового буряка, які вирізняються генетично детермінованою стійкістю до церкоспорозу, ризоманії, фузаріозу та ризоктоніозу. До Реєстру занесено 4 нові гібриди з потенційною урожайністю понад 700 ц/га.

За НТП «Кормовиробництво» (керівник — член-кореспондент УААН В.Ф. Петриченко) створено і передано на сортовипробування 12 нових сортів кормових культур, які характеризуються високою урожайністю. Робота Інституту кормів УААН з упровадження у виробництво наукових розробок сприяла збільшенню виробництва сої (понад 1 млн т).

Відповідно до завдань НТП «Садівництво і ягідництво» (керівник — академік УААН П.В. Кондратенко) визначено природно-екологічний потенціал регіонів для виробництва конкретних видів садівницької продукції, а за НТП «Виноградарство» (керівник — доктор с.-г. наук В.В. Власов) виконано ампелоекологічне районування території Північного Причорномор'я. Для виділених мезорайонів рекомендовано набір найпродуктивніших столових і технічних сортів винограду. Крім того, на реєстрування подано 12 сортів плодівих і ягідних культур та 10 сортів винограду.

У межах НТП «Овочівництво» (керівник — кандидат с.-г. наук Г.І. Яровий) і НТП «Баштанні культури» (керівник — кандидат с.-г. наук В.А. Лимар) створено 11 сортів овочевих і баштанних культур, що характеризуються високою урожайністю і придатністю для промислового виробництва. Виконавцями НТП «Картоплярство» (керівник — кандидат с.-г. наук А.А. Бондарчук) створено 6 сортів картоплі різних строків стиглості.

За НТП «Біосировина» (керівник — академік УААН М.Д. Безуглий) у звітному році створено ряд сортів і гібридів сільськогосподарських культур, які за своїми господарськими показниками є найпридатнішими для переробки на біопаливо.

Виконавцями НТП «Захист рослин» (керівник — академік УААН В.П. Федоренко) обґрунтовано застосування пестицидів нового асортименту у різних ґрунтово-кліматичних зонах України.

Однією зі слабких сторін у насінництві є недоліки в підготовці насіння, що призводить до зниження конкурентоспроможності вітчизняних сортів і гібридів, частка яких на нашому ринку по різних культурах становить 30—85%. Тому заслуговує на підтримку ініціатива Інституту олійних культур УААН, Інституту кормів УААН, Кримського, Одеського, Кіровоградського, Полтавського, Сумського інститутів агропромислового виробництва УААН щодо спільної діяльності з вітчизняним інвестором з будівництва сучасних насінневих заводів.

Актуальною і нерозв'язаною у Відділенні рослинництва залишається проблема переведення

на гетерозисну основу селекції деяких сільськогосподарських культур, особливо ріпаку.

Відділення зоотехнії проводило дослідження за 11-ма науково-технічними програмами.

З фундаментальних досліджень учені Відділення отримали вагомий результат. Наприклад, за НТП «Селекція тварин» в Інституті розведення і генетики тварин УААН з наряду розвитку геномної селекції у 5-ти порід великої рогатої худоби виявлено асоційовані зв'язки генів, які відповідають за господарські корисні ознаки.

За НТП «Свинарство» (керівник — академік УААН В.П. Рибалко) з використанням методів геномної селекції доведено можливість підвищення багатоплідності свиноматок на 1,4 гол. на один опорос; розроблено метод ДНК-діагностики, що дає змогу вилучати з популяції тварин-носіїв гена стрес-синдрому у свиней. Розроблено методи підбору тварин за генетичною подібністю з використанням ДНК-технологій, застосування яких дозволяє підвищити багатоплідність на 6—10%.

У межах НТП «Птахівництво» (керівник — кандидат біологічних наук О.В. Терещенко) розроблено способи підвищення частоти генів-маркерів статі у яєчних курей. Сформульовано популяційно-генетичні основи формування адаптивних, продуктивних і племінних якостей у курей м'ясо-яєчного напрямку продуктивності та розроблено програму прискореного синтезу кросів цієї птиці, призначеної для використання у фермерських та особистих селянських господарствах.

За результатами прикладних досліджень, головною науковою установою яких був Інститут розведення і генетики тварин УААН, створено «Ковельський внутрішньопородний тип волинської м'ясної породи». За живою масою молодняк нового типу у 18 міс. переважає стандарт волинської породи на 5—17%, а забійний вихід становить 63,3%.

Інститутом тваринництва УААН з урахуванням сучасного міжнародного досвіду розроблено вітчизняні норми енергетичного і протеїнового живлення великої рогатої худоби, які базуються на принципі диференційних потреб тварин для різних функцій організму та враховують показник концентрації енергії і протеїну в сухій речовині раціону.

Виконавцями НТП «Бджільництво» (керівник — член-кореспондент УААН Л.І. Боднарчук) створено нові високопродуктивні внутрішньопородні типи карпатської породи бджіл «Вучківський», «Рахівський» та «Говерла». Бджолині матки нових типів за продуктивністю перевищують вихідний масив породи на 33%, а сім'ї за медозбором — на 47%.

Крім того, вченими Відділення підготовлено «Каталог ескізних проектів приміщень і споруд, технологічних рішень, машин і обладнання для організації безприв'язного утримання тварин у молочному скотарстві»; розроблено «Програму збереження генофонду основних видів сільськогосподарських тварин на період до 2015 року»,

схвалено і рекомендовано до впровадження Міністерством аграрної політики України; а також розроблено спільно з Міністерством аграрної політики України проект «Загальнодержавної програми розвитку тваринництва до 2015 р.».

У найближчому майбутньому науковці установи Відділення повинні поглибити дослідження з розробки та впровадження комплексної системи молекулярно-генетичної оцінки тварин, розробити і взяти практичну участь у реалізації селекційно-інформаційної системи у тваринництві, активізувати розробку галузевих селекційних програм у молочному скотарстві та взяти участь у їх виконанні.

Відділення ветеринарної медицини виконувало завдання науково-технічної програми УААН «Здоров'я тварин, якість та безпека тваринницької продукції» (керівник — академік УААН Б.Т. Стегній). На основі сучасних біотехнологій створено 5 нових діагностиків, 8 вакцин і 10 лікувально-профілактичних препаратів. Розроблено технологію виготовлення тест-систем для імунофлюоресцентної діагностики сказу. Розроблено «Концепцію щодо організації та проведення протиепізоотичних заходів в державі на 2010—2015 рр.» затвердила колегія Держкомветмедицини України. Завдяки скоординованим діям учених і керівництва цього Комітету відбулося тристороннє підписання «Концепції програми зменшення біологічної загрози в Україні» між Академією, Держкомветмедицини України та Міністерством США.

За розроблення системи епізоотичного моніторингу, імунопрофілактики та діагностики високопатогенного грипу птиці в Україні, яка включає комплекс вітчизняних тест-систем молекулярної діагностики та високоспецифічних інактивованих вакцин, 10 учених Відділення отримали Державну премію України в галузі науки і техніки.

Недоліки у роботі Відділення — це прогресуючий дисбаланс між кількістю створюваних препаратів і фактичними обсягами їх реалізації на вітчизняному ринку. Крім того, потрібно розробити обґрунтовані пропозиції щодо розширення застосування у наших дослідних господарствах препаратів, створених інститутами Академії.

Відділення механізації і електрифікації виконувало дослідження за 2-ма науково-технічними програмами УААН.

Виконавцями НТП «Механізація та електрифікація АПВ» (керівник — академік УААН Я.С. Гуків) розроблено нові технологічні процеси і технічні засоби. Зокрема, це диско-чизельна борона; комбінована машина для передпосівного обробітку ґрунту; обприскувач зі збільшеними базовими параметрами; широкорядний культиватор для формування гребенів і міжрядного обробітку картоплі; універсальне станкове обладнання для відтворення та відгодівлі свиней; технічні засоби для виробництва та переробки продукції вівчарства. Також розроблено технології відновлення та зміцнення ґрунтообробних робочих ор-

ганів, реалізація цих технологій дає змогу підняти ресурс робочих органів до рівня кращих зарубіжних зразків.

Науковим установам Відділення необхідно більше уваги приділяти дослідженням, спрямованим на зменшення питомих енерговитрат під час виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, створення імпортозамінної техніки, виробництво енергії з біосировини та ефективного її використання.

Відділення зберігання і переробки сільськогосподарської сировини та якості харчової продукції виконувало завдання 4-х науково-технічних програм УААН.

Відповідно до завдань НТП «Виноробство» (керівник — академік УААН А.М. Авідзба) встановлено закономірності формування якості ігристих вин, досягнуто підвищення виходу суслу на 5 дал з 1 т винограду. Розроблено алгоритми ідентифікації автентичності і походження тихих, ігристих вин і коньяків. Обґрунтовано тривалість контактування суслу із твердими частинами м'язги, що дає змогу збільшити вихід високоякісних коньячних спиртів на 20%.

У межах НТП «Переробка молока і м'яса» (керівник — академік УААН Г.О. Єресько) обґрунтовано технологію зберігання м'ясних виробів у модифікованому газовому середовищі, яка забезпечує порівняно з традиційною технологією збільшення строків зберігання варених ковбасних виробів у 6,5 раза, сиров'ялених і сирокопчених ковбас — у 2,6, напівфабрикатів натуральних — у 7 разів. Також селекціоновано 8 культур штамів мезофільних молочнокислих бактерій, які характеризуються високою молокозсідалною активністю.

Виконавцями НТП «Ефіроолійні рослини» (керівник — кандидат економічних наук О.В. Афонін) розроблено нову технологію отримання біологічно активних речовин, а також технологічну схему виділення флавоноїдного комплексу з відходів квіток троянди ефіроолійної та продукту Р-вітамінної дії.

За НТП «Переробка насіння олійних культур» (керівник — кандидат технічних наук П.Ф. Петік) удосконалено технологію отримання очищених жирних кислот із жировмісних відходів переробки олій та жирів, яка збільшує ефективність виробництва на 16—22% та апробована у виробничих умовах Нововолинського олійно-жирового комбінату.

Водночас у науковому забезпеченні харчової і переробної промисловості є ряд нерозв'язаних питань. Зокрема, науковим установам потрібно зосередити увагу на розробленні нових методів і сучасного аналітичного обладнання для визначення автентичності продукції; інтенсифікувати розроблення технологій виробництва нових функціональних і оздоровчих харчових продуктів, а також сприяти прискоренню створення системи незалежного моніторингу сировини, її впливу на якість і безпеку харчових продуктів.

Відділення аграрної економіки і земельних відносин виконувало дослідження за 2-ма науково-технічними програмами УААН.

Отримані під керівництвом академіка УААН П.Т. Саблука результати фундаментальних досліджень використано для розроблення соціальних стандартів і нормативних вимог щодо їх оцінки та обґрунтування концепції відтворення виробництва у депресивних районах; а також для розроблення нормативів собівартості та порядку розрахунку еквівалентної ціни на агропродукцію і механізму її застосування; методики оптимізації розмірів сільгоспдприємств; рекомендацій з використанням механізму податків на додану вартість та міжнародну торгівлю.

Учені Відділення у 2009 р. плідно співпрацювали з Мінагрополітики України та іншими урядовими структурами з питань розробки та удосконалення низки законодавчо-нормативних актів щодо підвищення ефективності діяльності АПК в умовах фінансової кризи. Зокрема, були підготовлені проекти 12 законів України, 6 постанов Кабінету Міністрів України та Указів Президента, зокрема таких основних, як проекти законів України: «Про ринок землі», «Про державний земельний кадастр», «Про сільськогосподарський податок», «Про державний бюджет на 2010 рік» та ін.

Однак не розв'язано залишається проблема здійснення коротко- та довготермінових прогнозів розвитку стратегічно важливих галузей АПК, яка потребує розроблення відповідних методичних рекомендацій. Слід визнати недостатньою діяльність науково-методичного центру «Агроекономіка» з координації досліджень економічних підрозділів наукових установ Академії та їхнього науково-методичного забезпечення.

Відділення наукового забезпечення трансферу інновацій виконувало одну науково-технічну програму УААН (керівник — член-кореспондент УААН І.В. Гриник).

Наукові установи у складі Центрів наукового забезпечення АПВ АР Крим і областей провели випробування 896 закінчених наукових розробок. Підтверджено ефективність 720 розробок, які рекомендовані для освоєння в агроформуваннях різних форм власності, а 176 розробок направлені оригінаторам для удосконалення і повторного випробування.

Для ефективного просування наукової продукції на ринок інноваційних технологій Центрами в 2009 р. було проведено понад 1100 маркетингових досліджень, упроваджено понад 1000 закінчених наукових розробок у 1017 агроформуваннях. Отримано коштів до спецфонду понад 53 млн грн.

Організовано та проведено майже 500 виставок, 249 Днів поля, 549 «круглих столів», понад 1500 конференцій, семінарів і нарад, майже 1000 виступів по радіо та на телебаченні. Видано понад 1700 рекомендацій, буклетів та інформаційних листків. У газетах і журналах опубліковано понад 5600 статей.

За осінньо-зимовий період системою навчання охоплено майже 58 тис. керівників і спеціалістів агропромислової сфери. На базі 215 науково-технологічних демонстраційних полігонів презентовано кращі сорти і гібриди майже 300 сільськогосподарських культур та понад 70 технологій їх вирощування. На 69 показових фермах продемонстровано нові породи, типи сільськогосподарських тварин, технології їх утримання та годівлі.

Для поліпшення роботи Відділення необхідно постійно розширювати обсяги об'єктивної апробації закінчених розробок установ Академії та прагнути не тільки до збереження нашого сегмента на ринку наукової продукції, а й його розширення.

Міжнародні науково-технічні та науково-економічні зв'язки. У 2009 р. пріоритетами міжнародної діяльності установ Академії була їхня участь у виконанні міждержавних угод про науково-технічне і економічне співробітництво з понад 10-ма державами, а також виконання 9 грантів, що їх надав ЄС, загальною вартістю майже 600 тис. євро. Загальний обсяг фінансування ЄС інших проектів становив близько 250 тис. євро.

Поширеною формою співпраці став обмін генетичними ресурсами і їх сортовипробування: так, у 2009 р. до Державних реєстрів інших країн включено 20 сортів і гібридів сільськогосподарських культур української селекції.

У 2009 р. науковці здійснили понад 230 відряджень за кордон, у тому числі з метою стажування — 32. Під час відряджень озвучено понад 70 доповідей, укладено 8 угод, досягнуто 24 домовленості про співпрацю у вигляді протоколів-намірів, проведено 57 досліджень у межах існуючих угод.

Дійовим чинником входження до світового наукового простору є членство Академії у Союзі європейських аграрних академій, до складу якого входить 18 членів. У травні 2010 р. у м. Одеса планується проведення VI Генеральної Асамблеї Союзу європейських аграрних академій, на якій будуть розглянуті «Науково-методичні системи безпеки і забезпечення якості продуктів харчування». З цього зібрання почнеться головування Академії у Союзі європейських аграрних академій. Однак установи Академії ще недостатньо використовують можливості європейського наукового простору щодо отримання фінансової підтримки з боку ЄС на наукові проекти.

Інтелектуальна власність і маркетингова діяльність. За результатами маркетингової діяльності у 2009 р. до спеціальних фондів наукових установ надійшло коштів від реалізації наукових продуктів і наукомісткої продукції на суму 127,6 млн грн, що на 12,7 млн грн більше порівняно з 2008 р.

Кілька років поспіль Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва УААН, Інститут гідротехніки і меліорації УААН, ННЦ «Інститут механізації та

електрифікації сільського господарства» досягають високого рівня винахідницької активності і маркетингової діяльності, отримують 5—15 млн грн до спецфонду.

На жаль, інноваційний складник поки що не набув пріоритетності у діяльності значної кількості установ і залишається поза увагою фахового наукового аналізу. У 2009 р. не подавали заявок на винаходи, корисні моделі та сорти рослин 7 наукових установ, 16 подали лише 1—2 заявки. Це, зокрема: Інститут захисту рослин УААН, Національний інститут винограду і вина «Магарач», Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» — Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства, Інститут ефіроолійних і лікарських рослин УААН, Закарпатський інститут агропромислового виробництва УААН та ін.

За ліцензійними угодами на використання права інтелектуальної власності науковими установами Академії отримано лише 13,8% коштів від тих, що надійшли до спеціального фонду.

16 наукових установ, зокрема, ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського», Інститут рибного господарства УААН, Інститут свинарства імені О.В. Квасницького УААН, Інститут тваринництва центральних районів УААН не уклали жодного ліцензійного договору на реалізацію інноваційних продуктів.

12 інститутів Академії, зокрема: Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» — Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства, Інститут розведення і генетики тварин УААН, Інститут тваринництва УААН, Інститут механізації тваринництва УААН та ін., на 1 грн бюджетних коштів до спецфонду залучили менше 10 коп.

Низьку активність виявляють наукові установи у реалізації міжнародних і вітчизняних спільних інноваційних проектів. До спецфонду наукових установ за цією статтею надійшло лише 235 тис. грн.

Змінювати стратегію і тактику наукової і особливо інноваційної діяльності — вимога життя. З огляду на це академікам-секретарям відділень потрібно посилити контроль за процесами планування і розроблення новацій, об'єктивно оцінювати завершення наукових розробок, які були б підготовлені у вигляді інноваційних, інноваційно-інвестиційних проектів або складника інноваційних програм.

Кожна наукова установа повинна мати «інноваційний портфель» для укладання ліцензійних договорів, а також необхідно налагодити тісні взаємозв'язки з суб'єктами підприємництва відповідного кластера.

Результативність роботи експериментальної бази Академії. Станом на 1 січня 2010 р. до експериментальної бази входили 187 дослідних господарств та інших державних підприємств. З них 171 — дослідні господарства, що здійснюють виробництво і реалізацію насіння та племінної

продукції, а також сільськогосподарської продукції.

У землекористуванні дослідних господарств Академії — 461,7 тис. га землі, у тому числі сільськогосподарських угідь — 430,9, з них ріплі — 378 тис. га.

Балансова вартість основних засобів становить 2,344 млрд грн, а залишкова — 1,020 млрд грн, спрацювання — 56,5%.

За звітний рік дослідні господарства виробили 62 тис. т елітного насіння сільськогосподарських культур, реалізація становила 46,8 тис. т. Отже, з різних причин сільськогосподарські товаровиробники не придбали 15,2 тис. т елітного насіння, тобто понад 24,5% виробленого насіння у господарствах залишилось не реалізованим.

У тваринництві було реалізовано племінного молодняка: великої рогатої худоби — 455 гол., свиней — 2113, овець — 349 гол.

Дуже велика різниця між успішними господарствами і відстаючими, багато господарств відстають від середньообласних показників.

Щодо стану виробництва у дослідних господарствах Академії за 2009 р. слід відмітити зростання собівартості продукції проти минулого року. Внаслідок відбулось зменшення прибутку та зниження рівня рентабельності виробництва. Результат фінансово-господарської діяльності дослідних господарств у цілому за мережею Академії є прибутковим, проте прибуток проти минулого року зменшився втричі.

Із 187 госпрозрахункових підприємств зі збитками закінчили 2009 р. 44 господарства, або 23,5%. Через це фінансовий стан господарств є надзвичайно складним, кредиторська заборгованість становить 423,4 млн грн.

ПРО ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ У 2009 РОЦІ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

*Доповідь першого віце-президента Академії,
академіка УААН В.П. Ситника на Загальних зборах УААН 14 квітня 2010 р.*

Для здійснення фінансування 46 державних цільових програм Законом України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» Академії було затверджено обсяг бюджетного фінансування у сумі 403,9 млн грн. Фактично надійшло 391,2 млн грн, або 96,9% від плану, тобто недофінансовано 12,7 млн грн. Це цільові програми із селекції у тваринництві — 3,6 млн грн; рослинництві — 6,2; погашення зобов'язань Академією за кредитами, наданими Міжнародним банком з реконструкції і розвитку на розвиток насінництва — 2,9 млн грн. Фактично фінансування цих програм проведено лише на 10% від передбачених бюджетом обсягів. Фінансування наукової діяльності Академії у 2009 р. було вкрай недостатнім і напруженим.

У звітному році бюджет Академії проти 2008 р. було зменшено на 10,8 млн грн, не було включено до плану асигнування капітальних видатків.

Отже, керівникам наукових установ необхідно відповідально оцінити стан зазначених справ у дослідних господарствах. Рекомендую періодично заглядати у контракти, які з вами уклала Академія, для усвідомлення своїх, як директорів, посадових обов'язків. У поточному році ці недоліки мають бути усунуті, інакше не можна вести мову про імідж Академії і результативність досягнутих здобутків у науковій сфері.

Почався завершальний рік виконання наукової тематики, запланованої на 2006—2010 рр. Необхідно забезпечити успішне виконання всіх намічених завдань. Результати цього річної перевірки Академії та її наукових установ Головним контрольно-ревізійним управлінням України та Рахунковою палатою України свідчать про наявність у науково-дослідних установах великої кількості недоліків з питань планування досліджень, їх виконання, оформлення витрат і самих завершених розробок. Слід дотримуватись вимог нормативних документів і вимагати цього від своїх підлеглих.

Стосовно формування нової тематики на 2011—2015 рр. Президія Академії вже направила науковим установам перелік затверджених науково-технічних програм, підпрограм, головних наукових установ і керівників НТП. Необхідно протягом відведеного терміну чітко налагодити наповнення цих НТП завданнями першого та другого рівнів відповідно до нормативних положень.

Глибоко переконаний, що наукова спільнота справедливо оцінить здобутки Академії у звітному році і прагматично, оцінюючи недоліки і обставини, які їх спричинили, намітить успішні та ефективні шляхи їх подолання, що сприятиме розвитку галузей АПК.

Поточні видатки з державного бюджету на 96,9%, як і в минулому році, склалися із соціальних виплат (зарплата з нарахуваннями, стипендії, виплата довічних гонорарів). На комунальні платежі та за спожиті енергоносії спрямовано лише 1,9% і лише 1,2% становили витрати на відрядження, утримання транспорту, зв'язок, поточний ремонт обладнання, приміщень, інші послуги. За цих умов фінансування наукових установ середньомісячна заробітна плата одного працівника зросла на 4% (у 2008 р. — 26,2%) і становила лише 1642 грн. Навіть з урахуванням оплати праці з коштів спецфонду вона становила 1869 грн проти середньої по Україні 1906 грн.

У структурі фонду оплати праці посадові оклади працівників наукових установ, визначені тарифами, становлять 88,3%, а стимулюючі надбавки та доплати — лише 6% (при граничному обсязі до 50%). У цій ситуації наукові установи

обмежені можливостями не лише проведення стимулюючих виплат, а й обов'язкових. Фактично обов'язкова індексація заробітної плати та підвищення мінімального розміру заробітної плати малооплачуваних працівників має здійснюватись за рахунок стимулюючих доплат і спецкоштів.

Академія неодноразово ставила перед Міністерством фінансів України питання щодо додаткової потреби в коштах на обов'язкові виплати, а в результаті не отримала майже 25 млн грн. Держава не забезпечила фінансування з бюджету цих видатків і, щоб не здійснювати фінансового правопорушення, установи змушені були за рахунок власних коштів провести ці законодавчо визначені виплати. Крім того, відділеннями Держказначейства України стримувалась проплата видатків незахищених статей. А тому з цієї причини установами не використано й повернено до бюджету 209,3 тис. грн.

До спеціального фонду за всіма джерелами в минулому році надійшло 160 млн грн. З них від наукової діяльності — 60,2 млн грн; господарської — 75,4; оренди майна бюджетних установ — 20,2 млн грн. І хоч власних коштів надійшло на 8,8%, або на 15,4 млн грн менше порівняно з 2008 р., але саме за їхній рахунок науковим установам вдалося провести першочергові проплати, які не були забезпечені фінансуванням з державного бюджету. За рахунок спецкоштів було проплачено: заробітної плати — 48 млн грн; придбання найнеобхідніших матеріалів — 69,8 млн грн; комунальних послуг — 21,3 млн грн; капітальних видатків — 16,6 млн грн. Такі витрати призвели до зменшення перехідного залишку на кінець року на 6 млн грн.

Недостатнє надходження спецкоштів стало основною причиною скорочення витрат на капіталовкладення, які становлять лише 10% замість 50, передбачених постановою Президії УААН. До речі, ці витрати проти попереднього року зменшилися на 5,3 млн грн.

Як і в минулому році, у нас є установи, такі, як Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН, Інститут гідротехніки і меліорації УААН, Нікітський ботанічний сад — Національний науковий центр, які мають надходження спецкоштів на рівні 10—16 млн грн, що значно перевищує суму бюджетного фінансування.

Водночас у цілому по Академії надходження власних коштів на кожну гривню бюджету становить лише 43 коп. і, на жаль, має тенденцію до зменшення. Особливо це стосується Інституту тваринництва центральних районів УААН, Інституту біології тварин УААН, Закарпатського і Волинського інститутів агропромислового виробництва УААН.

Президія вкотре звертається до керівників наукових установ задуматись над ситуацією, що склалася із фінансуванням, і зробити все можливе для забезпечення збільшення надходження позабюджетних коштів. Це хоч якийсь, але вихід зі становища.

Досвід роботи Українського науково-дослідного інституту олій та жирів УААН свідчить про те, що можливості в цьому не обмежені. У 2009 р. ця установа на кожну гривню бюджетних коштів отримала власних 5,24 грн, а Інститут інноваційного провайдингу УААН — 4,6 грн.

Одним із найгостріших питань залишається заборгованість наукових установ. У звітному році установами допущено збільшення дебіторської заборгованості на 1,7 млн грн, обсяг якої досяг 14,4 млн грн. Причини дебіторської заборгованості відомі — це, передусім, відпуск споживачам наукоємної продукції у борг, відволікаючи при цьому власні кошти, які інститути могли б використати на найнеобхідніші потреби.

Це є свідченням безгосподарної діяльності, насамперед, Інституту сільського господарства Полісся УААН, який відпустив саджанці хмелю та іншої наукоємної продукції без оплати на суму 1,2 млн грн, Інженерно-технологічного інституту «Біотехніка» УААН, якому за оренду державного майна не сплачено 719 тис. грн. Івано-Франківський інститут агропромислового виробництва УААН віддав у борг насіння ріпаку на суму 597,5 тис. грн.

Кредиторська заборгованість наукових установ лише за звітний рік збільшилась у 1,5 раза і становить 8,5 млн грн. Найбільшу кредиторську заборгованість допустили ННЦ «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства» — 927,9 тис. грн, Інститут олійних культур УААН винен своїм господарствам за послуги 897,4 тис. грн. Такі дії Інституту призвели до погіршення фінансового стану його дослідних господарств. Інститут коренецплідних культур УААН з року в рік не ліквідує борги, які на початок цього року становили 884,1 тис. грн. Заборгованість Інституту садівництва УААН досягла 627,0 тис. грн.

У якійсь мірі виною цього є недофінансування з бюджету запланованих коштів та неоплати Держказначейством України в кінці року платіжних документів установ за наявності власних коштів на рахунках. Але це не головне.

Вважаю за необхідне коротко зупинитись на фінансуванні поточного 2010 р.

Враховуючи особливості економічної ситуації в Україні, нині ми все ще працюємо за тимчасовим кошторисом. Проект Державного бюджету України на 2010 р. знаходиться на розгляді.

У березні цього року Академія повторно надала детальні розрахунки та обґрунтування у Міністерство фінансів України щодо фінансування на 2010 р. За граничними обсягами бюджет Академії прийнято в розмірі 440,3 млн грн, або лише 61,7% мінімальної потреби.

Отже, 2010 р. від самого початку видався дуже напруженим. Тому, щоб зберегти науковий потенціал аграрної науки, нам необхідно забезпечити ефективне використання кожної гривні бюджетних коштів, скоротити непершочергові та неперіодичні видатки, врахувати вимоги Академії щодо оптимізації структури установ та впорядкування штатної чисельності працівників.

Державними контролюючими органами постійно проводяться перевірки Академії та наукових установ. Упродовж 3-х місяців Рахунковою палатою України проводився аудит ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Академії на наукову діяльність.

Академії пред'явлено дуже серйозні претензії і, найголовніше, у більшості випадків справедливо. Мова нині йде не про невідповідність однієї графі іншій, а про принципові підходи до справи. Наведу лише деякі з них:

- запроваджено за пропозиціями наукових установ Академії численні науково-технічні програми, напрями та тематики досліджень сформовано без урахування потреб економіки, внаслідок чого рівень їх впровадження є низьким і не досягається головна мета бюджетних програм у сфері науки — забезпечення агропромислового виробництва новітньою продукцією, яка б сприяла підвищенню результативності господарювання, розвитку економіки держави. Підтвердженням цього є той факт, що оцінені Академією як значущі наукові розробки, на які витрачено 26 млн грн, залишилися невпровадженими;

- Академія не забезпечила належного наукового супроводу галузей агропромислового комплексу, істотного впливу на їх розвиток та ефективного використання бюджетних коштів на наукові дослідження;

- у ряді наукових установ мають місце факти прийняття завершених наукових робіт без розгляду на вчених радах та методологічних комісіях, а нові дослідження розпочинаються без конкурсу, експертизи та погодження із відділеннями та структурними підрозділами Президії;

- запроваджена Академією організація наукової діяльності не зорієнтована на потреби ринку, не забезпечує контролю за виконанням наукових досліджень і впровадженням наукових результатів у виробництво;

- неефективно функціонують дослідні господарства, які є експериментальною базою для доведення наукових результатів до їх впровадження у виробництво.

Разом з тим Рахункова палата України звертає увагу Уряду та держави в цілому на необхідність державної підтримки аграрної науки.

Констатується, що Кабінетом Міністрів України не виконується одне з основних його завдань — забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави.

Урядом не реалізовані завдання з високотехнологічного розвитку сільського господарства як стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності.

За відсутності цілеспрямованої і послідовної політики Уряду в цій сфері аграрна наука не впливає на економічні процеси в державі. Впровадження новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції орієнтується не на вітчизняні, а зарубіжні технології.

Попри надзвичайну важливість розвитку агропромислового комплексу і затвердження цільових програм у цій сфері, держава не виступає замовником науково-дослідних робіт та не сприяє запровадженню розробок на державному рівні з метою комплексного пропонування наукових результатів виробнику. Як результат, численні науково-технічні програми, напрями та тематики досліджень Академії сформовано без урахування потреб економіки, що прогнозує низький рівень їх впровадження.

Задекларовані в Державному бюджеті України призначення на науку як видатки розвитку зорієнтовано, передусім, на забезпечення фонду оплати праці науковців.

Рахункова палата України внесла Кабінету Міністрів України пропозиції, спрямовані на забезпечення ефективності та результативності наукових досліджень на державному рівні:

- вжити невідкладних заходів щодо реалізації завдань із високотехнологічного розвитку сільського господарства як стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності та забезпечення координації роботи відповідних міністерств з упровадження наукових результатів у агропромислове виробництво;

- визначити неурегульовані питання у сільськогосподарській сфері, що заважають ефективному науковому супроводу цієї галузі, та забезпечити прийняття відповідних нормативних актів з урахуванням національних інтересів;

- запровадити систему державного замовлення на виконання науковими установами Академії науково-дослідних робіт та придбання наукового обладнання, яке дорого коштує, для оновлення матеріальної бази наукових установ;

- запровадити систему фінансування наукових досліджень, спрямовану на забезпечення розвитку держави;

- прискорити прийняття Верховною Радою України проекту закону про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки.

Це подання вже розглянуто в Кабінеті Міністрів України і Прем'єр-міністром України М.Я. Азаровим доручено розглянути це питання на спільному засіданні Урядових комітетів з реформування аграрного сектора і соціального, науково-технічного та гуманітарного розвитку. Хочеться вірити, що наслідки будуть результативними. Та нас турбує те, що може припинитися фінансування деяких напрямів наукових досліджень, які можуть бути визнані неефективними.

Зазначене вимагає від кожної наукової установи підвищення ефективності та результативності науково-дослідних робіт, визначення економічної оцінки наукових розробок, досягнення найбільшої оптимізації своїх витрат, забезпечення впровадження наукових розробок у виробництво.

Що стосується господарсько-фінансової діяльності експериментальної бази наукових установ, то в звітному році обсяг виробництва валової продукції порівняно з попереднім роком зменшив-

ся майже на 10%. Допущено спад виробництва продукції рослинництва на 16%. Разом з тим валова продукція галузі тваринництва зросла на 10%, але спаду рослинництва не перекиває.

Результат господарсько-фінансової діяльності дослідних господарств у цілому по мережі Академії за 2009 р. є прибутковим. Проте прибуток загалом становить лише 8,5 млн грн, рівень рентабельності — 1,1%. А проти попереднього року він зменшився утричі. Лише від реалізації зернових і зернобобових культур господарства недоотримали майже 40 млн грн прибутку, з них за рахунок зниження реалізаційної ціни втрачено 33 млн грн, або майже 90 грн на кожній тонні.

Проте, як і в попередні роки, високорентабельними були Дослідне господарство Інституту рису УААН, «Асканійське» Асканійської державної сільськогосподарської дослідної станції УААН, «Забойщик» та «Ізвестія» Інституту олійних культур УААН, «Еліта» Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла УААН.

Разом з тим 44 господарства закінчили рік зі збитками, серед яких Дослідне господарство «Червоний Жовтень» Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН, «Центральне» Буковинського інституту агропромислового виробництва УААН, Дослідне господарство Інституту тваринництва степових районів ім. М.Ф.Іванова «Асканія-Нова» — Національного наукового селекційно-генетичного центру з вівчарства, «Проскурівка» Хмельницького інституту агропромислового виробництва УААН, «Чорноморське» Кримського інституту агропромислового виробництва УААН. Збиткові результати діяльності господарств негативно впливають на їхній фінансовий стан.

Попри те, що за 2009 р. платіжні зобов'язання господарств зменшились на 27,4 млн грн, їхня заборгованість залишається надзвичайно великою — 423,4 млн грн. Це пояснюється, передусім, прийняттям керівниками господарств неефективних управлінських рішень і різким зростанням цін на мінеральні добрива, засоби захисту рослин, пально-мастильні матеріали та тарифів на енергоносії, газ та водопостачання.

Господарствами допущено майже в 1,5 раза збільшення заборгованості до фондів соціального страхування. Також на 10% зросли борги до бюджету (30,9 млн грн). Особливо непокоїть заборгованість з виплати заробітної плати, яка в 2009 р. збільшилася на 726 тис. грн і становила 2097 тис. грн. Нині продовжують зростати борги по заробітній платі. І лише за 3 місяці цього року вони зросли майже на 0,5 млн грн.

У дослідних господарствах «Прогрес» Чернігівського інституту агропромислового виробництва УААН, Донецького інституту агропромислового виробництва УААН, «Кримська Роза» Інституту ефіроолійних і лікарських рослин УААН, «Червоний Жовтень» Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН, «Богунівська еліта» Селекційно-генетичного інституту — Національного наукового центру насіннєзнавства та сортівивчен-

ня заборгованість з виплати заробітної плати носить хронічний характер.

Звертаю вашу увагу на те, що погіршення фінансового стану господарств Академії свідчить про падіння їхньої платоспроможності, що є підставою для порушення справ про банкрутство.

Відповідно до законодавства справа про банкрутство порушується, якщо вимоги кредиторів до боржника становлять не менше ніж 300 мінімальних розмірів заробітної плати (або 260 тис. грн). Таку заборгованість мають 142 господарства Академії, або 75%. Особливе занепокоєння викликають ті господарства, у яких кредиторська заборгованість перевищує не лише 260-тисячний рівень, а і навіть річний обсяг надходження коштів від реалізації продукції. Це господарства інститутів УААН: цукрових буряків, рослинництва, тваринництва степових районів «Асканія-Нова», землеробства південного регіону, Чернігівського інституту агропромислового виробництва, агрофірм «Магарач», «Наукова» та інші, частка яких становить більше 60% усіх боргів по Академії. Незадовільні темпи сплати заборгованості вимагають вжиття негайних дієвих заходів щодо поліпшення цієї ситуації.

Наказом Академії від 7 квітня 2010 р. № 22 створено постійно діючу комісію, яка систематично проводитиме моніторинг ефективності використання бюджетних коштів та господарсько-фінансової діяльності наукових установ і дослідних господарств. Цим наказом комісія зобов'язано провести заслуховування звітів усіх керівників наукових установ і дослідних господарств Академії про стан господарсько-фінансової діяльності та розглянути питання про ліквідацію або виведення зі сфери управління Української академії аграрних наук дослідних господарств, діяльність яких визначена неефективною, які не виконують своїх статутних завдань як дослідні, не займаються виробництвом елітного насіння та племінного молодняку. Крім організаційних причин, вирішальну роль у цьому відіграє серія невирішених проблем у виробничій сфері рослинництва та тваринництва.

Валовий збір зерна в дослідних господарствах зменшився на 28,4% проти минулого року, урожайність зернових знизилась до 29,6 ц/га, і за цим показником ми стабільно почали поступати середньому по Україні.

У 2009 р. продовжувалася тенденція до зменшення поголів'я тварин. Поголів'я великої рогатої худоби зменшилось на 2,1 тис. гол., у т.ч. корів — на 379 гол.

Якщо охарактеризувати в цілому стан виробництва сільськогосподарської продукції за 2009 р., то слід відзначити зростання собівартості в дослідних господарствах майже з усіх видів продукції (крім приросту свиней та яєць), зниження реалізаційних цін також з усіх видів продукції (крім технічних культур, великої рогатої худоби і свиней) і, як результат, зниження рівня рентабельності виробництва, зменшення прибутку.

Слід відзначити, що на ефективність діяльності підприємств Академії негативно впливає також високий рівень податків, обов'язкових платежів та значне зменшення бюджетної підтримки з боку держави. За рахунок дотування державою сільськогосподарських товаровиробників у 2009 р. дослідні господарства Академії одержали 28,6 млн грн, що в 2,2 раза менше порівняно з 2008 р., коли дотації держави в наші господарства становили майже 63 млн грн. Разом з цим у 2009 р. нарахування і сплата дослідними господарствами податків та обов'язкових платежів до фондів збільшилися майже на 5 млн грн і досягли рівня понад 143 млн грн. Тобто податків сплачено в 4,5 раза більше, ніж одержано дотацій.

Для підвищення ефективності господарювання експериментальної бази наукових установ слід розробити систему організаційно-господарських,

управлінських, фінансово-економічних, правових заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану господарств, підвищення їхньої платоспроможності та стабілізації економіки, забезпечення прибуткового ведення усіх галузей виробництва.

Слід зазначити, що наукові проблеми пов'язані з реальною економікою, не завжди збігаються і дають бажаний результат, але боротися за це потрібно. Без цього не можна розраховувати на успішне впровадження.

Разом з тим досвід багатьох наукових установ Академії переконливо свідчить, що там, де тематика наукових досліджень глибоко проаналізована, актуальна і максимально відповідає не лише вітчизняній, а й світовій проблематиці, отримання сучасної конкурентоспроможної інтелектуальної продукції, як правило, гарантоване.

* * *

Завідувач лабораторії Селекційно-генетичного інституту — Національного наукового центру насіннєзнавства та сортовивчення, академік УААН А.А. Лінчевський підкреслив важливість розв'язання проблем у селекції ячменю, реалізації потенційних можливостей сортів цієї культури, адже Україна входить до групи найпотужніших світових виробників та експортерів зерна ячменю.

Нині завданнями селекції є надання яриям сортам пивоварних і поживних властивостей, озимим — стійкості до ВЖКЯ та смугастого гелмінтоспоріозу і деякі інші. Озимі сорти йдуть у виробництво тільки з комплексною стійкістю до сажкових захворювань, чого не було ще 10 років тому. Вже створено перший сорт з польовою стійкістю до ВЖКЯ — Зимовий.

Існує проблема контролю пивоварних властивостей ячменю. Нині єдиною в країні лабораторією, створеною в Науково-виробничій асоціації «Нива Оболоні», виділено за 40 показниками кращий пивоварний сорт України Святогор, рекомендований виробництву.

Але потенційні можливості сортів використовують лише на 25—30%. Зміни суспільної форми в Україні, реформування господарств супроводжуються порушенням системи землеробства і технологій, рекомендованих наукою, ліквідацією сівозмін і переходом до вирощування надприбуткових культур. Як наслідок цього, в 1,5—2 рази знизились урожаї ячменю порівняно з рівнем СРСР. Через зниження рівня гумусу в ґрунті до 2—2,5% (за даними Мінагрополітики України) втрачено високі урожаї і якість зерна пшениці — тільки 30% її зерна придатне для випікання хліба. Використання ячменю у відгодівлі тварин удвічі ефективніше завдяки високій кормовій якості та нижчій собівартості його зерна порівняно з пшеницею, а вивозиться він за кордон до останнього часу за вищими цінами. Площі

під ячменем стали інтенсивно зростати, за останній рік — на 0,5 млн га.

Проблемою є вирощування ячменю за залишковим принципом. Для цієї культури найгіршими попередниками є соняшник, площа якого в окремих господарствах сягає 40% ріплі, і ріпак, який ще більше знижує родючість ґрунтів, порушують технології вирощування ячменю, добрива не вносяться. Недостатньо відпрацьовано методологію розрахунків з товаровиробниками, відмінено сортову надбавку за куплене елітне насіння. Ці та інші недоліки створюють загрозу загибелі ефективної системи насінництва, створеної Академією разом з Мінагрополітики України, свідчать про необхідність запровадження директивних важелів в управлінні аграрним виробництвом.

Директор Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського», академік УААН С.А. Балюк зазначив, що незважаючи на прийняття законодавчих та нормативно-правових актів, деградація земель поширюється — ерозія, деґуміфікація, зменшення вмісту поживних речовин, забруднення тощо. Однією з причин цього є ліквідація та руйнування служб, що відповідають за стан ґрунтового покриву. Внесено пропозицію щодо створення єдиної ґрунтово-земельної служби України, яка б об'єднала агрохімічну, земельну, гідрогеолого-меліоративну та інші служби, завдання якої — контроль за використанням і охороною земель, створення інформаційної бази даних, проведення моніторингу ґрунтів. Висловлено пропозиції щодо розроблення проекту Закону України «Про ґрунти» і змін до діючого законодавства стосовно цільового призначення особливо цінних земель і підвищення відповідальності посадових осіб за протиправні дії.

Обґрунтовано прискорення прийняття Національної програми охорони родючості ґрунтів і

Загальнодержавної програми використання і охорони земель, якими передбачено проведення повторного великомасштабного обстеження ґрунтового покриву.

Науковим установам УААН слід взяти участь у розробленні проектів землеустрою (розділ «Охорона земель») відповідно до Закону України «Про внесення доповнень до деяких законодавчих актів щодо збереження родючості ґрунтів». Ці питання необхідно обговорити на рівні УААН, Мінагрополітики України, Держкомзему України з огляду на необхідність підготовки типових проектів для різних природно-сільськогосподарських регіонів і підвищення ролі наукової експертизи проектів землеустрою.

Необхідно провести інвентаризацію польових дослідів у мережі Академії і розробити методику їх реконструкції і модернізації, запровадити інформаційну систему «Стаціонарний польовий дослід».

Ректор Луганського національного аграрного університету, член-кореспондент УААН В.Г. Ткаченко висвітлює розвиток кадрової політики в сільському господарстві, а саме аграрної освіти, довела хибність думки про надлишкову кількість спеціалістів з вищою освітою. Так, у Луганській області минулого року було всього 11 тис. випускників шкіл (раніше — 50—60 тис.), 10% з них навіть не написали заяв на тестування та й не всі його успішно пройшли. Треба також ураховувати приріст населення, який навіть не забезпечує просте його відтворення. На 10 тис. умовних голів худоби наші вузи випускають 1,7 зооінженера, 2,8 ветлікаря, 0,4 економіста.

Нині постає питання про передачу економічних спеціальностей у профільні вузи. У кожній галузі економіки в процесі виробництва беруть участь два фактори виробництва: робоча сила та засоби виробництва і лише в сільському господарстві додається природний фактор. Будь-який вуз може забезпечити базову економічну освіту, але врахувати особливості природного фактора без аграрного — просто неможливо.

Висловлено думку проти нав'язування окремо взятої технології студентам аграрних вузів, навіть якщо це продиктовано інтересами бізнесу. Прикриватись поганою підготовкою спеціалістів в аграрних вузах у цьому питанні не можна. Кожна технологія має право на життя і відповідно викладатися в інституті, а спеціаліст сам повинен розібратись, яка технологія підходить, яка ні. Українській академії аграрних наук також слід сказати своє слово щодо ефективності та доцільності застосування технологій.

Виступаюча звернулася до Міністра аграрної політики України і Голови Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин з пропозицією стосовно законодавчого зобов'язання товаровиробників займатися тваринництвом, без якого не зможе існувати ні село, ні аграрний сектор економіки. Підкрес-

лено визначальну роль Мінагрополітики України у ретельному підборі кадрів для сільського господарства.

Директор Хмельницького інституту агропромислового виробництва УААН, кандидат сільськогосподарських наук В.Г. Молдован зупинився на результатах наукових досліджень, які виконуються за 21 завданням другого рівня 14 науково-технічних програм. Зокрема, конкурентоспроможним і привабливим для сучасного сільськогосподарського виробництва є сорт гірчиці білої Подольнка, площа посіву якої в області у 2009 р. становила близько 1,5 тис. га (25% посівів культури в області). Технологію її вирощування розроблено з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов регіону. Новий сорт кмину Надійний з високою стійкістю до обсіпання швидко поширився не тільки в умовах області, а й інших регіонах. Для вирішення актуальної проблеми ефективного використання земель, що виводяться з інтенсивного землеробства, розроблено моделі різночасно-дозріваючих укісно-пасовищних травостоїв з оптимальним насиченням бобовими компонентами. Крім надання науково-методичних вказівок та рекомендацій Інститут спроможний повною мірою забезпечити замовника насінням багаторічних бобових або злакових трав. Інститут у співпраці з установами Академії веде насінництво 21 сільськогосподарської культури 42 сортів та реалізує насіння. У 2009 р. вироблено та реалізовано насіння класу еліта 1317 т озимих та 1204 т ярих зернових культур.

Подальша модель розвитку Інституту пов'язується з розширенням залучення позабюджетних коштів. За останні 3 роки надходження до спецфонду становили понад 3 млн грн щорічно або 2 грн у розрахунку на 1 грн одержаних бюджетних коштів.

Заступник директора з наукової роботи Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, член-кореспондент УААН В.П. Петренкова висвітлює діяльність Інституту як одного з провідних селекційних центрів.

За результатами виконання досліджень по 9-ти науково-технічних програмах УААН створено 89 розробок, з них 67 (майже 80%) — фундаментальні дослідження. Розроблено способи та методи, які сприяють селекції сільськогосподарських культур на стійкість, якість, а також технології переробки, захисту від шкідливих організмів. Сформовано ряд ознакових, базових, спеціальних і навчальних колекцій польових культур, створено і передано на державне сортовипробування в 2010 р. 28 сортів і гібридів польових культур, подано 17 заявок на винаходи, 83 — на сорти, отримано 12 охоронних документів на винаходи і на сорти — 24. Рекомендовано для апробації, впровадження та використання в подальших наукових дослідженнях 104 завершені розробки, більшість з яких високорентабельні. Є

можливості підвищення рівня рентабельності виробництва при застосуванні цих розробок на 25—30% і отримання додаткового прибутку 530—1700 грн/га.

До високих досягнень у виробництві завдяки впровадженню наукових розробок Інституту можна віднести показники кращих господарств Харківської і Полтавської областей — урожайність гібридів соняшника Ясон і Зорепад 4,5 т/га, Сумської області — урожайність гібрида кукурудзи Вимпел 1 — 11 т/га, гібрида Х-329 у Хмельницькій області — 10 т/га та силосної маси 50—55 т/га, в умовах жорсткої посухи Миколаївської області урожайність сортів гороху Царевич і Девіз — 3,5 т/га.

За рахунок успішної комерціалізації наукової і наукоємної продукції інститут отримав додатково 13,2073 млн грн (спеціальний фонд становить 57,6% загального обсягу фінансування).

Підкреслено координуючу роль наукового центру, яким проведено 2 міжнародні конференції, 1 всеукраїнська нарада, 2 обласних семінари, 2 круглих столи, 9 виставок, 4 ярмарки. Експериментальна база інституту є потужним виробником насіння зернових культур, соняшника, гороху та інших культур.

Приділено увагу оновленню лабораторного обладнання, приладів, автомобілів та с.-г. техніки, а також кадровій політиці, зокрема залученню активної, здібної до науки молоді. Зазначено, що потребує розвитку обласна програма «Сільське будівництво» щодо забезпечення житлом. Необхідна державна підтримка і створення спецфонду, розроблення плану забезпечення селекційних установ мережі Академії селекційною технікою і лабораторним обладнанням від кошторису цього фонду. Запропоновано звернутись до Кабінету Міністрів України з пропозицією виключити з переліку прекурсорів сірчаної та соляної кислот і перманганату калію як речовин, які широко використовуються в аналітиці.

Директор Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру, академік УААН В.М. Єжов визначив основний напрям роботи Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру до 2011 р. — пошук і мобілізація світових рослинних ресурсів та їх раціональне використання в народному господарстві. Високою оцінкою стало визнання національним надбанням гербарію Нікітського ботанічного саду. Генофонд рослин поповнився 4 новими сортами садових троянд, 3 сортами лілійника гібридного, новими сортами меліси, чебрецю, материнки, 5 новими сортами персика, а також мигдалю, хурми та азимини. В Інститут садівництва УААН передано програму розвитку в Україні промислової культури мигдалю, шляхом проведення виставок удосконалюється науково-просвітницька робота та здійснюється інтенсифікація рекреаційно-комерційної діяльності.

Висвітлено також діяльність установи зі стандартизації.

У зв'язку з відзначенням 200-річчя Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру ведеться підготовка до ювілею. Реалізація плану відбувається поки що за рахунок лише коштів спецфонду. Почав здійснюватися проект «Ваше особисте дерево в Ювілейному парку Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру», який має дати кошти на його створення.

Практично поза увагою держави залишилась потужна галузь рослинництва — декоративне рослинництво і фітодизайн урбанізованих ландшафтів, яка приносить мільярди доходів державам Європи за мінімального залучення орних земель. Нікітський ботанічний сад — Національний науковий центр бере на себе науково-координуючу функцію з цього питання і на 2011—2015 рр. буде сформовано нову науково-технічну програму УААН «Декоративне рослинництво».

Міністр аграрної політики України М.В. Присяжнюк відзначив тенденцію до зростання впливу бізнесу, активізацію інноваційної діяльності в аграрному блоці економіки і запевнив, що політика, яка послідовно проводилась попереднім Міністром, буде збережена, адже агропромисловий комплекс — єдиний, який у кризу показав стабільність і навіть зростання. Усі стратегічні рішення в аграрному секторі мають обґрунтовуватися на розрахунках національної аграрної науки. Тому будемо проводити «круглі столи», дискусії, які стануть діалоговим майданчиком для інвесторів, представників громадськості, бізнесу, науки і фахівців для відпрацювання необхідного шляху.

Керівництво нашої держави та зовнішні аналітики підтверджують, що агропромисловий комплекс для країни є пріоритетом. Певні надії покладаються на блок з економічних реформ, який нині працює при Президентові України. Доповідач переконаний, що з Комітетом Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин можна і надалі продовжувати спільно працювати.

Досягнутий у попередні роки обсяг виробництва — 110 млрд грн може зберігатись довго, якщо не застосовувати системний плановий цільовий підхід до розвитку аграрного сектору. Саме завдяки системності маємо в птахівництві такі обсяги виробництва, що відповідають європейським нормам.

Нині розпочинається нова ера відносин України зі Сходом і Заходом. Проте слід розуміти, що прихованими прагненнями Світового банку і Європейського банку реконструкції та розвитку є впровадження власної політики, передусім, для послаблення нашого виробника, потужної інтервенції у наш сектор, доступ до напрацювань аграрної науки.

Доповідач визначив завдання аграрної науки і галузі.

Настав час на підставі наукових обґрунтувань визначити основні пріоритети розвитку, які дер-

жава зобов'язана фінансово підтримати. Наше основне завдання — розпочати відпрацювання принципів формування бюджету 2011 р. на тих пріоритетах, які необхідні нині аграрному сектору, щоб кожна гривня з бюджету була мотивацією для інвесторів, та визначити порядок використання коштів так, щоб спонукати кожного виробника використовувати досягнення української науки. Якщо умотивуємо фінансову підтримку державою виробників для співпраці з наукою і освітою, впевнено станемо на вищій щабель.

Доповідач пообіцяв усе зробити для того, щоб фінансування науки, яка працює над перспективною галуззю економіки країни, збільшувалось і використовувалось ефективно. Після визначення пріоритетів слід переглянути програми досліджень, можливо, деякі з них зупинити, а пріоритетні й необхідні повноцінно фінансувати.

Досягнення світової науки потрібно буде адаптувати та супроводжувати їх впровадження на наших землях. Доповідач навів приклад використання здобутків української аграрної науки в потужному аграрному секторі Белгородської області (Росія), де нині культивують 117 українських сортів. Роль 3-х класичних виробничих чинників — земля, робоча сила і капітал знизилася за рахунок появи 4-го — технологічного прогресу. Прикро, що нині навіть потужні холдинги не намагаються співпрацювати з вітчизняною аграрною наукою, хоча б для того, щоб досягнення зарубіжної науки, які їм до вподоби, адаптувати до наших кліматичних, природних можливостей. Хоча сьогодні агропромисловий комплекс охоплений на 95—98% ринковими умовами, наше завдання — економічно довести, що без української науки неможливий повноцінний розвиток.

Завдання Міністерства і Академії — вийти на зовнішній ринок для пропагування досягнень української науки і інтервенції сільськогосподарської продукції українського походження у ті країни, які ми виберемо.

Крім цього, поставлене завдання ефективного управління сільськогосподарською землею, визначення об'єктивної оцінки впровадження ринку землі.

Необхідно встановити, яка ж форма ведення сільського господарства для держави є пріоритетною: особисті господарства, фермерство чи індустріальне виробництво. Або знайти сегменти, у якій галузі яка форма буде пріоритетною.

Для поступального розвитку сільського господарства вкрай важливо розробити науково обґрунтовані аграрні паспорти регіонів України з розрахунками можливостей регіону по виробництву сільськогосподарської продукції з урахуванням зонального принципу, таких критеріїв, як природно-кліматичні умови, технологічні потужності, внутрішній та зовнішній попит, навантаження на 1 га, система сівозмін.

Доповідач висловився за створення аналітично-інформаційного центру для оцінювання перспектив розвитку. Яскравим підтвердженням у не-

обхідності такого є нинішня ситуація на ринку цукру. Будь-яка ініціатива Міністерства обговорюватиметься на рівні Президії, Загальних зборів Академії. Після того, як питання обговорено і прийнято рішення, його втілюватимемо в життя.

Наше завдання — зберегти демократичне суспільство в тому вигляді, у якому воно існує у цілому світі.

Директор ВАТ «Брацлав», почесний член УААН М.К. Михайленко за дорученням групи компаній «Брацлав», основною діяльністю яких є наукові розробки та впровадження у виробництво новітніх технологій, техніки та обладнання для тваринництва, розповів про особливості діяльності ВАТ.

Компанія за щорічного розширення обсягів наукових досліджень спільно з Національним науковим центром «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства», Інститутом тваринництва УААН, Інститутом механізації тваринництва УААН та іншими створює та запроваджує у виробництво об'єкти тваринництва, які відповідають європейським стандартам та задовольняють потреби українських і зарубіжних споживачів. За останні 3 роки введено в експлуатацію більше 250 комплексів доїльних залів та понад 3000 молокопроводів, обладнання різного ступеня автоматизації для всіх технологій утримання та доїння корів, а також для використання в індивідуальних фермерських господарствах, автоматизовані системи управління фермами, стійлове обладнання та комплекс рішень по забезпеченню комфортного утримання корів.

Прикладом співпраці є організація виробництва молока в ДП «Дослідне господарство «Асканійське» Державної наукової установи «Асканійська державна сільськогосподарська дослідна станція УААН», у ДП «Дослідне господарство «Артемід» Інституту картоплярства УААН».

Компанія протягом останніх 4-х років сприяла впровадженню та ефективній роботі сертифікованої системи управління якістю конструювання, виробництва, монтажу та сервісного обслуговування готової продукції, що забезпечило підвищення обсягів виробництва у 5 разів.

Зі вступом України до ВТО, інтеграцією в європейський ринок та ринок країн СНД перед науковцями та підприємством постають нові завдання: удосконалення існуючої доїльної техніки і технологій утримання тварин, розроблення роботизованого обладнання для ферм з виробництва молока, утримання корів в умовах, близьких до природних. Це надасть змогу максимально використовувати генетичний потенціал тварини, поліпшити якість продукції та вдосконалити процеси виробництва.

Директор Національного наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова», доктор сільськогосподарських наук В.В. Власов загострив увагу на проблемах

виноградарства України як однієї з небагатьох бюджетоформуючих галузей агропромислового комплексу. Відсутність кадастру виноградних насаджень з ідентифікацією кожного виноградника та жорсткого контролю якості винопродукції, яка випускається, низький рівень розвитку сертифікованого розсадництва і столового виноградарства призводять до фальсифікації.

У рамках виконання НТП «Виноградарство» під керівництвом Національного наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова» вперше в Україні розроблено методичну основу для створення кадастру виноградних насаджень, який відповідає сучасному європейському рівню. Проведено ампелологічне районування території Північного Причорномор'я і визначено оптимальний сортовий склад винограду для кожного з 12 мезорайонів. Необхідно провести мікрорайонування територій у мезорайонах з визначенням комфортних екологічних ніш для кожного сорту винограду.

Створено конвеєр столових сортів винограду, який включає 47 сортів, дає змогу забезпечити безперервне споживання і зберігання вітчизняного винограду в свіжому вигляді впродовж 3-х місяців і більше.

Розроблено і впроваджено в розплідниках України інноваційну систему виробництва сертифікованого посадкового матеріалу винограду завдяки фундаментальним розробкам у галузі селекції, молекулярної генетики і біотехнології, що вперше дозволяє проводити безперервний генетичний і санітарний контроль на етапах розмноження і захищати авторські права селекціонерів за допомогою ДНК-технології.

Технологічні розробки охоплюють широкий спектр напрямів — від обробітку і захисту виноградних насаджень, переробки відходів виноградарства і виноробства до розробки машин і механізмів для виноградарства і розсадництва. Велика частка цих розробок у 2009 р. пройшла виробничу перевірку у виноградарських господарствах країни.

Першочерговими перспективними науковими дослідженнями на наступну п'ятирічку є контроль якості і біобезпека продукції виноградарства на основі широкого застосування досягнень біотехнології, молекулярної біології і молекулярної генетики.

Створення і акредитація в Національному науковому центрі «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова» лабораторії ДНК-контролю фітопатогенів, контролю генетично модифікованої сировини і продуктів харчування, а також

регіональної лабораторії контролю якості вин забезпечить задоволення потреб виноградарських і виноробних підприємств України.

Є необхідність термінового законодавчого вирішення невідкладних для галузі виноградарства питань і узгодженості дії державних органів влади, керівників галузі, учених та виробників для ефективної інтеграції виноградарства і виноробства України на світовий ринок.

Директор Національного інституту винограду і вина «Магарач», академік УААН А.М. Авідзба зупинився на перспективах наукового забезпечення виноградарства і виноробства. Сучасні технології вимагають використання молекулярних методів для вирішення найбільш важливих питань ампелографії, селекції і розсадництва. В Інституті створено лабораторію молекулярно-генетичних досліджень, що дасть змогу вирішувати дуже важливі завдання. До них, передусім, віднесено оцінку процесу і результатів селекції гібридів, сортів на відповідність основним критеріям реєстрації: відмінність, однорідність і стабільність; уточнення походження сортів; оцінку ризиків імпорту садивного матеріалу, особливо визначення фітосанітарного стану матеріалу; тестування на латентну стадію вірусних, бактеріальних і грибкових захворювань, поширених у регіоні виробництва, оцінку його на присутність генетичних модифікацій; створення молекулярно-генетичних паспортів; ідентифікацію сортів винограду, садивного матеріалу і мікроорганізмів; уточнення і оцінку походження сортів. Це стосується і безвірусного або оздоровленого садивного матеріалу, отриманого в умовах *in vitro*.

Але проведення цієї роботи вимагає завершення комплектування існуючої лабораторії. Вважаємо за доцільне створити галузеву лабораторію з якості винограду і винопродукції на базі Національного інституту винограду і вина «Магарач», яка забезпечить організацію професійного захисту вітчизняного ринку від фальсифікованої продукції, особливо після вступу України у СОТ.

Випробувальний центр з контролю якості харчової продукції, який діє при Національному інституті винограду і вина «Магарач», акредитований у системі УкрСЕПРО, оснащений новітнім обладнанням, має 75 атестованих методик для визначення різних параметрів харчової продукції, може здійснювати функції аналітичного контролюючого підрозділу якості виноградо-виноробної продукції Мінагрополітики України за всім спектром показників якості на рівні міжнародних вимог.